
AK PARTİ, DÖNÜŞÜM VE NORMATİF-POLİTİKA

Yalçın Akdoğan*

ÖZET

Adalet ve Kalkınma Partisi'nin siyasal kimliğini Muhafazakâr Demokrat olarak deklare etmesi muhafazakârlık-demokratlık ilişkisini tartışmaya açmış, iki kavramın birbirine uygunluğu, böyle bir niteleme yapılıp yapılamayacağı, bu kavramın bilimsel literatürdeki yeri değerlendirme konusu olmuştur. Bu yazının amacı, muhafazakârlığın temel siyasal parametreleri ile demokrasi arasındaki uygunluk noktalarını ve sorunlu alanları analiz ederek AK Parti'nin geçirdiği dönüşümü anlamaya çalışmaktır. Ayrıca muhafazakâr partiler için önemli olan idealizm ve normatiflik kavramları ile realizm ve reel politika arasındaki ilişkiyi değerlendirerek, muhtemel gerilimlere vurgu yapmak da makalenin diğer bir amacıdır.

Anahtar kelimeler: AK Parti, muhafazakârlık, idealizm, realizm, sınırlılık

GİRİŞ

3 Kasım 2002 seçimlerinden bu yana iktidarda olan Adalet ve Kalkınma Partisi'nin kendisini "Muhafazakâr Demokrat"¹ şeklinde bir siyasal kimlikle

---

*Dr., Siyaset Bilimci

tanımlaması doğal olarak muhafazakârlık ile demokrasi arasındaki ilişkiyi tartışmaya açmıştır.

Muhafazakârlık ile demokrasi arasındaki ilişki bir çok açıdan değerlendirilebilir. Muhafazakâr siyasal düşüncenin demokrasiyle uyumlu olabileceği kanısında olanlar muhafazakârlığın değişim, siyaset, toplum ve özgürlüklere bakışını gündeme getirirler. Bir siyasal düşüncenin sahip olduğu değişim projesi, devlet-toplum-birey algısı, siyaset etme geleneği o düşüncenin demokratik normlara uygun olup olmadığını ortaya koyar. Değişim projesinin yöntemi, kapsamı, içeriği ve araçları sistemin demokratik bir işleyişe sahip olup olamayacağını işaretlerini verebilir. Muhafazakârlık köktenci ve totalci değişim projelerine karşı olduğu için, felsefi olarak "sınırlılık" anlayışını sahiplenmiştir. Muhafazakârlığa göre iktidar sınırlı, tanımlanmış ve halkın iradesiyle biçimlendirilmiş olmalıdır. İktidar tüm boyutlarıyla tekeli ve monolitik bir yapıya oturmamalıdır. Siyasal iktidar kadar hayatın diğer alanlarında da güç yoğunlaşması yaşanmamalı, iktidarın tüm türleri mümkün olabildiği kadar tabana yayılmalıdır. İktidarın sınırlılığı hem halkın hem de siyasal sistemin korunmasının bir gereğidir. Ancak bu sınırlılık halk iradesinin sınırlı hale getirilmesi ve sistemin farklı uzuvlarının halkın iradesini yansıtmayacak şekilde kurgulanması anlamını taşımamalıdır.

Muhafazakârlar kurulu yapıyı kökünden sarsan devrimci ve tepeden inmeci totaliter anlayışları mahzurlu görürler. Siyasî partiler mevcut demokratik sistem içinde iktidara gelip anlayışlarını, projelerini test edebilirler; ancak başarısız olurlarsa sistemi tahrip etmeden çekilebilmeli, iktidara gelme ve gitme prosedürlerine uygun hareket edebilmelidirler. Bu yüzden demokratik aktörlerin öncelikle "yanılabilirlik" düşüncesine sahip olması gerekir. Çoğulculuğun temeli kendisinde hata, karşısındakinde doğruluk olabileceğini akıldan çıkarmak, yanılabilirlik düşüncesine sahip olmaktır.

Mutlaklaştırılmış bir aklın üreteceği siyasal tasarımların mutlak gibi görünmesinin siyasal alanda sıkıntıya sebep olabileceği yaklaşımı, sınırlılık düşüncesine güç vermiştir.

Muhafazakârlığın eleştiri aldığı konulardan birisi "otorite"ye çok merkezi bir yer vermesi, diğeri idealizmden ütopyaya kayarak farklı bir totoloji üretme ihtimalidir.

---

¹ R. Tayyip Erdoğan, "Açılış Konuşması", **Uluslararası Muhafazakârlık ve Demokrasi Sempozyumu**, AK Parti Yayınları, s. 7. Ankara, 2004.

Geçirdiği dönüşüm sonucu otorite kavramı devamlılığını sağlamak için güçlü bir meşruiyet zeminine oturması ve toplumun genel kabulüne mazhar olması gereken bir anlayışa dönüşmüş; tek ferde bağlamak yerine topluma dağıtılması gereken bir olgu olarak anlaşılmaya başlanmıştır. Otoritenin toplumun genelinin tasvibine mazhar olması, otoritenin tamamen meşruiyet zemininde oturduğu ya da sınırsız hareket edebileceği anlamına da gelmez. Muhafazakârlığın üstesinden gelmesi gereken konulardan biri de yaşamın farklı alanlarında görülen otoriter ve ataerkil eğilimlerin rehabilite edilmesidir.

İnsanları ve toplumları zihinlerdeki şablonlara uydurma çabası birçok devrimcinin katlanılmaz yönetimler kurmasıyla sonuçlanmıştır. Devrimcilerin bir hatası da yanlış (zihinlerdeki ütopyayı) yanlış yolla yapmaya çalışmaları olmuştur. İdeolojik ve kısmen ütöpik tasavvurların baskıcı ve metazori yöntemlerle topluma dayatılması toplumsal desteği azaltmıştır. Muhafazakârlığın idealizme verdiği önemin baskıcı bir ütopya arayışına dönüşmemesi de diğer bir rehabilitasyon konusudur.

Muhafazakârlık ile demokrasi arasında üçüncü gerilim konusu ataerkilliğin ve töresel kimi anlayışların özgür demokratik zihin ile çatışmaya girme ihtimalidir. Geleneği önemseyen muhafazakârlığın gelişime ayak bağı olan kimi ataerkil ve töresel alışkanlıkları törpülemesi demokratik entegrasyon açısından önemlidir. Kadının sosyal ve siyasal alandaki konumundan birey-cemaat ilişkisine, toplumsal otorite figürlerinin eleştirilmesinden bireysel farklılıkların ortaya özgürce konulabilmesine kadar bir çok konu zihinsel dönüşümün bir parçasıdır.

Bir temsil mekanizması ve yönetim biçimi olarak demokrasinin muhafazakârlarca da kabul edilerek, muhafazakârların demokratik sistem içinde faaliyet göstermeleri mümkündür. Ancak muhafazakârların demokrat bir siyasal tasavvurun üretilmesi daha temel bir analizi ve sentezi, daha köklü bir fikri ameliyeyi gerektirir.

28 Nisan 2006 günü Zaman gazetesinde şu sözlerim birkaç açıdan eleştirildi: "Burada olması gereken demokrasinin muhafazakârlık içine girerek dönüşüm geçirmesi değil, muhafazakârlığın demokrasi içine girerek dönüşüm geçirmesidir. Muhafazakârların demokrat olma iddiası doğal olarak demokrasiyi merkeze alan bir dönüşümü gerekli kılar. Benzer bir dönüşüm bazı sosyalist hareketlerin kendilerini sosyal demokrat olarak tanımlamaya çalışmasında da yaşanmıştır.

Bu süreç ataerkilliğin demokratlıkla rehabilitasyonu ya da ehlileştirilmesi olarak da görülebilir, geleneğin demokrat formatta yeniden inşası olarak

da... Geleneği, tarihi, dini ve toplumsal kültürü önemseyen muhafazakârlığın demokratik bir formatta kendisini inşa etmeye çalışması önemli bir açılmıdır.

Bu süreci, İslamcılığın demokratik sistem içinde muhafazakârlaşması veya muhafazakârlığın siyasal sistem içinde demokratlaşması olarak da okuyanlar çıkabilir. Bunlar daha uzun süre tartışılmaya muhtaç konulardır.”²

Muhafazakâr Düşünce'nin geçen sayısında Z. Çağlıyan³ “Bu süreç ataerkilliğin demokratlıkla rehabilitasyonu ya da ehlileştirilmesi olarak da görülebilir, geleneğin demokrat formatta yeniden inşası olarak da...” sözlerimi, merkezin demokratlıktan muhafazakârlığa kayması olarak değerlendiriyor. Oysa bu cümlede muhafazakârlığın demokrasi içinde geçirmesi gereken dönüşüme atıf vardır. Asıl olan ataerkillik ya da gelenek değildir. Muhafazakârlığın bünyesinde geçmişten gelen bu olguların demokratik kültüre uygun olarak değişim geçirebilmesidir. Aksi halde süreç içinde bir çok aktüel konuda tenakuz oluşabilir. Muhafazakâr kültürün önem verdiği dini, toplumsal, geleneksel değer veya anlayışların demokratik zeminde yeniden inşa edilmesi demokrasiyi geri plana itmek değil, demokratik kültürle uyumlu bir anlayış üretmektir. Eğer “demokrasi tek ve asıl değerdir, diğer hiçbir toplumsal veya kültürel öge demokrasi bünyesinde kendisini inşa etmemeli, yaşamamalıdır” deniyorsa o çoğulcu bir anlayışı değil, demokrasi-nin herşeyi dışlayan ve kendisini mutlaklaştıran tekçil bir dogma olduğunu iddia etmek olur. Sosyal demokrasi, liberal demokrasi veya muhafazakâr demokrasi denilen siyasî düşünceler demokratik anlayışı ve kültürü asıl kabul etmekle birlikte bir kısım farklılıklar taşırlar. Devleti, toplumu veya bireyi öncelemekte farklılaşabildikleri gibi, önemsedikleri değerlerde veya bu değerleri işler kılmakta kullandıkları araç ve yöntemlerde de farklılıklar olabilir. Sosyal dayanışma, adalet, refah gibi idealleri siyasetin konusu ve merkezi olgusu yapmakta farklılaşabildikleri gibi, bunları önemseyip farklı şekillerde gerçekleştirmeye de çalışabilirler. Bir tanesi sosyal dayanışmayı gönüllü kuruluşlar üzerinden, diğeri devleti sosyo-ekonomik hayatın içine çekerek yapmaya çalışabilir. Bir tanesi kültürel değerleri sadece bireyi merkeze alarak, diğeri bireyin yanında aileyi ve toplumsal grupları ekleyerek yaşatmaya çalışabilir. Ama hepsinin temel paradigması demokratik kural ve kültürü esas almaktır.

---

² Yalçın Akdoğan, “Muhafazakârlık ve Demokratlık”, *Zaman*, 28 Nisan 2006.

³ Zeynep Çağlıyan, “Muhafazakâr Demokrasi Mi, Demokrasiyle Süslenmiş Muhafazakârlık Mi?”, *Muhafazakâr Düşünce*, sayı: 9-10, Yaz-Güz 2006, s.76.

Muhafazakârlığın

- iktidarı sınırlayan ve topluma yaygınlaştıran,
- değişimi doğal süreç içinde toplumsal dinamiklere bırakan,
- özgürlüğün soyut değil somut şekliyle anlam taşıyacağını vurgulayan,
- (aile, kilise, vakıflar gibi) toplumsal ara korunak mekanizmalarını önemseyen yapısı demokratik anlayışla telif edilebilecek mahiyettedir.
- Bu süreçte
- eleştirel aklın,
- düşünsel ve davranışsal çoğulculuğun,
- yanılabilirlik anlayışının geliştirilmesi kadar,
- temel hak ve özgürlükleri merkeze alan, sivilite ve toleransı gözetilen bir siyasal tasavvurun ön plana çıkarılması da önem taşımaktadır.

Muhafazakârlığın ideal bir demokratik anlayışla uyumlu hale getirilmesi için törpülenmesi veya rehabilite edilmesi gereken boyutları olabilir, ancak muhafazakârlığın demokrasiyle telif edilebilmesi için sahip olduğu değer ve anlayışların tamamen tasfiye edilmesi, arkaplana atılması, ikincil hale getirilmesi gibi bir zorunluluk bu çabayı anlamsız hale getirir. Sosyal demokratlar ile liberal demokratlar demokrattıkta birbirine çok yakın, liberallik veya sosyallikte birbirine çok uzak olabilmektedir. Muhafazakârlığın demokrasi içinde dönüşüm geçirmesi, demokrasiyle uyumlu değerlerini önplana çıkarmasına engel değildir. Eğer eklektik bir yapı ve birbirinden ayrı iki bileşenin zoraki birlikteliğinden bahsediliyorsa muhafazakârlık sadece belli alanlarda demokrasiyle işbirliğine gidiyor demektir. Eğer bir dönüşüm ve uyumdan bahsediliyorsa da ortada bir sentez var demektir. AK Parti'nin muhafazakâr demokrat kimliği geliştirme iddiası hala devam eden bir süreçtir. Avrupa'nın Hıristiyan Demokrat veya muhafazakâr partileri için bile bu sürecin bittiği söylenemez.

Vurgulanabilecek diğer bir husus, muhafazakâr demokrat niteliğinde yeni bir demokrasi türü getirilmeye çalışılmadığı, yani bu kavramın demokrasiye yeni bir tür kazandırmaya çalışılmadığıdır. Demokrasi bir ideoloji değildir, ama sosyal veya muhafazakâr demokrasi ideolojik niteliktedir. Yayla bu konuda şöyle bir kavramsal analiz yapmaktadır: "Eğer tutarsa, kim bilir belki 5-10, belki 50 sene sonra muhafazakâr demokrasi de böyle bir terim haline gelebilir. Liberal demokrasi terimi bir siyasî yönetim

biçimini adlandırmakla beraber bazen bir ideolojik etiket olarak da (liberal demokrat) kullanılmaktadır. Sosyal demokrasi ise çok zaman, büyük bir yarınlığıyla, demokrasinin bir türü gibi algılanmasına rağmen, aslında ideolojik bir konuma işaret etmektedir. Üstelik sosyal demokrasi yapı itibariyle de belki liberalizm ve muhafazakârlıktan daha fazla temsili liberal demokrasiyle gerilim içindedir.”⁴ Bu yüzden muhafazakârlığın ön plana çıkardığı ilke, değer veya ahlaki önermeler bu ideolojik kimliğin bir parçası olarak görülmelidir.

Ömer Çaha’ya göre demokrasinin liberal, sosyal veya muhafazakâr şeklinde ifadesi bir kılıf tanımlamasıdır ve asıl olan demokrasinin temel değerlerinin gözetilmesidir: “Başka bir deyişle demokrasinin değişik düşüncelere göre değişmeyen genel geçer ilkeleri ve değerleri bulunmaktadır. Demokrasinin başına muhafazakâr, liberal ya da sosyal gibi bir ifade getirmekle demokrasinin temel değerlerinde bir değişiklik meydana getirmeyiz. Sadece demokratik değerlerden ve kurumlardan bazılarına ilişkin hassasiyetlerimizi ifade etmiş oluruz. Anayasal, temsili, geçici ve sınırlı hükümet ile temel hak ve hürriyetler, demokrasinin hiçbir şekilde değişmeyen, en temel değerleridir.”⁵ Muhafazakâr demokrat siyasal kimliğin oluşumunun ilk şartı demokrasinin temel değer ve kaidelerine uyum sağlamaktır elbette. Ancak bahsettiğimiz rehabilitasyon ve temel paradigmalara örtüştürülmesi olmadan birinci aşama yeterli olmayacaktır. Mahçupyan bu durumu şu şekilde özetler: “Bu noktada muhafazakârların karşısında üç farklı seçenek bulunmaktadır. Demokrat kökünden çıkarak isterseniz zihniyet anlamında demokrasiye uzanabileceğiniz gibi, bir siyasî düzenleme olan demokraside de karar kılabilirsiniz; ya da araçsal ve çoğu zaman hukuksal bir indirgeme ile demokratik olanın uygulamasıyla yetinebilirsiniz. Birinci seçenek ataerkillikle demokrasiyi meczeden bir zihniyet dönüşümün ima ederken; ikinci yol ataerkilliğin ehlileştirilmesinin ifadesi olacaktır. Demokratiği araçsallaştıran üçüncü yol ise ataerkilliğin modaya uyarak kılık değiştirmesinden ibaret kılabilir.”⁶ Mahçupyan’ın üçüncü yol ile ifade ettiği geçmişin şimdinin şekline bürünerek aynen devamını sağlamaya çalışmaktır. Bu muhafazakârlığın tutuculuk şeklindeki ifadesinin yeni bir yüzü olabilir ve muhafazakâr demokrat kimlikle yapılmaya çalışıldan çok uzaktır. Bu haliyle demokrasi merkezi önemini kaybetmenin ötesinde meşruiyet sağlamak için kullanılan bir malzeme konumuna indirgenir. Birinci şık olan ataerkillikle demokrati-

⁴ Atilla Yayla, “Muhafazakâr Demokrasi ve Muhafazakâr Demokratlar”, http://www.liberal-dt.org.tr/guncel/Yayla/ay_muhafazakâr%20demokrasi.htm (5 Şubat 2004).

⁵ Ömer Çaha, “Muhafazakâr Demokrasi, Liberal Demokrasi’nin Kardeşidir”, *Zaman*, 31 Ağustos 2003.

⁶ Etyen Mahçupyan, “Demokratik Muhafazakârlık ve Demokratiği”, *Zaman*, 24 Ağustos 2003.

ğın bir aradılığı da ideal olan değildir. Olması gereken ataerkilliğin olumsuzluklarının ehlileştirilerek demokrat bir zihnin üretilebilmesidir.

İDEALİZM-REALİZM İLİŞKİSİ VE NORMATİF POLİTİKA

Muhafazakârlığın idealizmi önemseyen ama ütopya dayatmasına karşı olan yaklaşımının AK Parti örneğinde de ipuçları okunabilmektedir.

11 Eylül saldırıları sonrasında ABD'nin Afganistan ve Irak'ı işgaliyle başlayan "yeni dünya düzeni"nin en belirgin özelliği reel politikayı esas almasıdır. Bu dönem realizmin hakimiyeti dönemidir. Reel politik ve realizm uluslararası ilişkilerde/siyasette "güç mücadelesini" ve güç dengeleri arasında "varolmayı" önplana çıkarmıştır. Devletin bekası ve toplumun ayakta kalması için her şeyin mübah olduğu anlayışı da bunun bir yan türevidir. Afganistan ve Irak müdahaleleri koalisyon güçleriyle birlikte olan ve olmayan ayrımını getirmiştir. ABD bu süreci "terörle mücadeleye destek verenler ve vermeyenler süreci" olarak değerlendirmiştir. Türkiye NATO bağlamında Afganistan'da destekte bulunurken, Irak'ta birinci tezkerenin TBMM'den geçmemesi sebebiyle koalisyon güçleri arasında yer alamamıştır. Reel politika Türkiye'yi Irak'ta ABD ile tam bir işbirliğine zorlarken, Türkiye'deki kamuoyu ve toplumsal hassasiyetler ABD müdahalesinden uzak durması şeklinde politik bir baskı oluşturmuştur. Reel politika-normatif politika ayrımının kendisini gösterdiği en belirleyici olaylardan biri tezkeremeşesidir.

Olan ile olması gereken arasındaki ilkesel ayrım muhafazakâr bir parti olarak AK Parti'nin önüne çetin bir engel getirmiştir.

O halde realizm-idealizm ve normatif politika-reel politika meselesine biraz daha değinmek gerekir.

Realizm her şeyi "olduğu gibi" kabule, idealizm "olması gerektiği gibi" kabule dayanmaktadır. Realizm, "gücün" belirleyiciliğini ve "çıkarı" önplana çıkarmakta, mevcut şartlara endeksenerek hareket etmeyi beraberinde getirmektedir. Olanı meşruluğa uydurmak yerine, meşruluğu olana uydurmaktadır. Bu yönüyle "teslimiyetçi" bir karakter ortaya çıkarmaktadır.

Realizmde "değerler, idealler, kurallar" yerine, "güç, etkinlik ve sonuç" önemlidir.

İdealizm "sonuç" yerine "doğru" üzerinde realizm ise "hak" yerine, "güç" üzerinde yoğunlaşmaktadır. İdealizm değerlerin tanzim ettiği bir dünya arzulamaktadır. Bu ise çoğu zaman şartların ve çıkarların engeline takılmakta, şartları küçümsemek ve sebep-sonuç ilişkisini gözardı etmek gi-

bi sorunlar ortaya çıkabilmektedir. İdealizmin bir ütopyası vardır ve kimi zaman bu ütopya mevcut şartlarla örtüşmemektedir. Realizmin güç tahakkümü kadar, idealizmin ütopya tahakkümü de sorun doğurabilecek bir husustur.

“Reel politik” Alman Ludwig von Hochau⁷ tarafından 1850’li yıllarda gündeme getirildiğinde Alman liberallerin gerçekçi davranmamasını eleştirmektedir. Sonra ise reel politik başlı başına bir anlayış haline gelmiştir. İnsan doğasının ahlaki yönünü ihmal eden Machiavelli gibi düşünürler de bu anlayışa güç vermiştir. İnsanı, toplumu, adaleti, değer ve ilkeyi değil; devleti, sermayeyi, çıkar ve gücü öne almıştır.

Habermas’ın modernliğin kültürel ayrışması dediği⁸ sanat, bilim ve ahlak arasındaki bağlantının kopmasının bir tezahürü de siyaset ile ahlak ilişkisinin zayıflamasıdır.

Modern dönemde ahlak ile siyasetin ayrıştırılması bir yönüyle değerden azade, her türlü yozlaşmaya kapı aralayan; diğer yönüyle ise güç merkezli, hakları arkaplane atan bir siyasal tasavvur üretmiştir.

Bugün olması gereken mevcut şartları bir veri olarak kabul edip dikkate alan bir idealizm ile, mevcut şartları belli değer ve ilkelere göre tanzim etmeyi reddetmeyen bir realizmin orta yolda buluşmasıdır. Hayattan kopuk bir idealizm ile hayatın anlamını ve değerini yok sayan bir realizm sorunlu yaklaşımlar üretmektedir.

“Sonucu” da, “doğruyu” da önemsemek, “doğru sonuca” ulaşabilmek mümkündür. İdeallerini kaybedenler rüzgarın önündeki yaprak gibi verili düzene teslim olmakta, suyun akışına göre sürüklenip gitmektedir. Hali hazır şartları gözardı edip hayal dünyasında yaşayanlar ve suyun akışını görmezden gelenler de oldukları yerde sayıp hiçbir zaman sonuca ulaşamamaktadır.

AK Parti’nin değer, ilke, hak ve hukukla yoğrulan bir siyasal anlayış üretme iddiasıyla ortaya çıkması bu açıdan önemlidir. Olması gereken bu ideallere göre mevcut şartları dönüştürmeye çalışmaktır. Bunun asgari şartı da varolan gerçekliği doğru kavrayarak ve içinden geçilen süreci derinlikli bir şekilde analiz ederek ortaya özgün bir gelecek perspektifi koyabilmekten geçmektedir.

---

⁷ Roger Scruton, *A Dictionary of Political Thought*, s. 467, MacMillian, 1996.

⁸ Ferhat Kentel, “Dinin Anlamı, Anlamları Ya da Yeniden Rüyaya Doğru”, *Bilgi ve Hikmet Dergisi*, Kış 1993.

“Olgular”ın dünyasıyla “değerler”in dünyası her zaman örtüşmemektedir. Fiziki şartlar ve realite ile inanç ve fikir dünyası arasındaki ilişki çözülmesi zor, çetrefil bir meseledir.

“Nesne” ile onun “bilgisi” arasında ayırım yapan düşünürler nesne ile nesne hakkındaki bilginin değişim sürecinin de aynı olmadığını söylemektedirler. Bazen herhangi bir olguyla ilgili tasavvurumuz ve ideallerimiz varolan olgudan ileridedir. Bizim anlayışımız ideal, mevcut durum sorunlu ya da halihazır olgu ideal, bizim zihnimizdeki tezahürü sorunlu olabilir. Kimi zaman değişim sürecine tabi olan ve ideallerimize göre şekillenmesi gereken pratik durumdur. Örneğin demokrasiyle ilgili ideal ve beklentiler nazara alındığında halihazır demokratik sistemlerin gelişim geçirmesi değişim sürecinin bir gereğidir. Bazen de varolan olgunun değil, bu olguyla ilgili kanaatlerimizin tekamül etmesi gerekmektedir. Örneğin muhafazakârlığın önemli bir donesi olan din açısından meseleye bakılırsa din sabittir, ama dini anlayışın tekamülü vardır ve dini düşünce gelişmeye tabidir. Din kamil ve tamamlanmış iken, dini anlayış eksik ve değişime tabidir. Değişmez dini sabiteler ile değişen hayat şartlarının örtüştürülmesi bir zihni ameliyeyi gerektirmektedir. Dini bilginin gelişmesi normaldir, çünkü insanın beşeri ve tabii bilimlerden anladığı da değişmektedir. Gerek müspet ilimlerdeki gelişmeler, gerekse beşeri bilimlerdeki gelişmeler neticesinde dini metinlerin okunması farklı yorumlar ortaya çıkarabilmektedir. 8. yüzyıldaki insanın tabiat olayları hakkındaki bilgisiyle ortaya çıkan yorumlar ile 21. yüzyıldaki bilgilere dayanarak yapılan yorumlar arasında farklılık olması doğaldır. Evrenle ilgili insanın sahip olduğu bilgi arttıkça, evrenle ilgili ayetlerin yorumu da derinlik kazanmaktadır.

Bazen idealimizdeki anlayışa ulaşmak için mevcudun, nesnenin tekamülü, bazen de nesneyi doğru kavramak için anlayışımızın, düşüncemizin tekamülü gerekmektedir.

Bugün İslam dünyasında görülen ihtiyaç, dini çerçeveye uygun, ama çağın gerekleriyle örtüşen bir düşünceye sahip olabilmek ile idealize edilen katılımcı demokrasi ve hak/özgürlüklere uygun bir pratik üretebilmektir.

Nesne ile nesne hakkındaki tasavvuru bir sayanlar da vardır. Bir olgunun tezahürü olarak ortaya çıkan düşünceler ve pratiklere bakarak bu olgu hakkında fikir yürütmek son dönemler daha belirgindir. Örneğin belli bir din mensuplarının ortaya koydukları pratikler ve kültür ile dini tanımlamak ya da demokrasi adı altında ortaya çıkan pratiklere bakarak demokrasi hakkında hüküm vermek... İslam coğrafyasından çıkan terörist unsurlar sebebiyle İslam ile terörü yan yana dile getirenler böyle bir yaklaşıma sahiptir..

Nesne hakkındaki tasavvurumuzu nesnenin kendisi olarak görmek bazen yanlış sonuçlar ortaya çıkarabilmektedir. Bazı mezhep mensuplarının sapkınlıklarını dine veya demokratik süreçte yaşanan bazı olumsuzlukları demokrasiye mal etmek gibi.

Değişimi yanlış yerden beklemek ve yanlış yere uygulamak başarısız sonuçlar almak anlamına gelmektedir.

AK Parti'ye bakarsak hem nesneyi ideallere göre dönüştürme çabası, hem de nesneyi doğru algılayabilmek için anlayış ve yaklaşımları, yani kendisini dönüştürme çabası görülmektedir. Türkiye'de adalet ve kalkınmayı gerçekleştirme iddiasıyla ismini de buna uygun olarak koyan AK Parti değişimin öncülüğe soyunan bir parti olarak ortaya çıkmıştır. Geçen dört yıllık sürede gerçekleşen demokratik reformlar ve ekonomik hamleler bu yolda ilerlendiğini göstermektedir. AK Parti'nin siyasal idealleri çerçevesinde Türkiye'yi dönüştürebilmek için öncelikle geçmiş siyasal anlayışlardan farklılaşarak kendi siyasal tasavvurunu geliştirmesi ve bünyesindeki siyasal aktörleri dönüşümden geçirmesi gerekmiştir. Nesneyi dönüştürmek için nesneyi doğru algılayacak bir zihne sahip olmak şeklinde söylenebilecek bu durum değişimin öncülüğüne soyunan aktörlerin değişim formasyonuna uygun bir dönüşümden geçmesini gerekli kılmıştır. Bu dönüşüm AK Partili siyasetçilerin bir şekilde kıyaslandıkları Milli Görüş çizgisinden farklılaşmalarından öte bir durumdur. AK Partili siyasetçilerin Milli Görüş anlayışından Muhafazakâr Demokrat anlayışa doğru dönüşmeleri ayrı bir konudur, burada değindiğimiz nokta, AK Partili siyasetçilerin bir yandan çağdaş demokratik normları içselleştirmeleri diğer yandan mevcut şartları ve gelişmeleri doğru okuyarak buna uygun tarz ve yaklaşımlara sahip olabilmeleridir.

NORMATİF POLİTİKA

Muhafazakâr demokrat kimlik geliştirme sürecinde hem demokrat bir zihne sahip olma, hem demokratik sistemin özüne uygun olarak hareket etme, hem de demokrat bir yapılanma ve işleyişe sahip olma gibi özellikler önplana çıkmıştır. Bu dönüşüm Türk siyasetinin kalite kazanması ve bir kısım gerginliklerden uzaklaşarak normalleşmesi açısından önemlidir.

Muhafazakâr bir parti olarak AK Parti'nin önünde normatif politika ile reel politikayı bir arada götürme meselesi daha belirgin şekilde çıkmıştır. Partinin siyaset yaptığı değer, ilke ve gelenekler ile partinin karşısına çıkan olaylar ve konjonktürel şartlar karşısında nasıl bir politika üreteceği, nasıl bir tavır takınacağı önemli bir sorunsaldır. Bütün partiler için siyaset felsefelerine, söylem ve kimliklerine uygun politikalar üretmek bir zorunluluk-

tur, çünkü aksi partinin temsil ve söylem krizine girmesi demektir. AK Parti örneğinde ise normatifiklik daha belirleyici biri karakterdir ve buna uygun davranabilmek içinden geçilen şartlar açısından daha zordur.

Siyasî hareketler ya bir ideolojiden kalkarak politikalara giderler ya da politikalarından kalkarak bir ideolojiyle adlandırılırlar. Kimlik ile söylem/eylem dengesi siyasî tutarlılık açısından çok önemlidir. İkincisinin birincisini belirlemesi reel politikanın, şartların ve harici faktörlerin ana belirleyici olması anlamına gelir.

Eylemlere teori üretmek değil, eylemleri teoriye oturtmak doğru olmalıdır. İnsanın düşüncesinden sudur etmeyen, insanın iradesine dayanmayan her iş insanın kendisine ait olmayan iş demektir. Reel politika veya konjonktürel etki insanın düşünce dünyası ve iradesi ile şekillendirilerek özgün politikaya dönüşebilir. Partilerin felsefelerine, programlarına ve deklarasyonlarına uymayan her icraat “söylem ve eylem krizi”ne sebep olur ki, bugüne kadar eriyen partiler bu şekilde desteklerini yitirmiştir. AK Parti’nin kurulduktan kısa bir süre sonra iktidara gelmesine rağmen kendisini belli bir kimlik ve siyasî düşünceyle bağlaması geçmişte diğer partilerin yaşadıkları olumsuzlukları yaşamamak içindi. Söylem ile eylem dengesini kurma çabası olumlu bir çaba iken, partilerin önüne daha fazla sorumluluk ve yükümlülük de getirmektedir. Siyasî kimlikle eylemleri bağlayıcı hale getirmenin zorlukları da vardır.

Ekonomideki özel anlamıyla normatifiklik, “Herhangi bir ekonomik birimin ne yönde karar almasının uygun olacağını belirlenmesi” ya da “objektif gerçekler yerine subjektif tercihleri yansıtan ekonomi alt dalı”dır.

Normatifiklik herhangi bir kavramın nihai sonucu ve ideal noktası olarak da kullanılmaktadır. Normatif demokrasi derken kastedilen halkın yönetiminde tamamen söz sahibi olmasıdır ki, bu gerçekleşmesi zor olan bir ideali yansıtır.

Normatifiklik, objektif bilimsel kurallar ile kişinin tarihi birikimiyle getirdiği kültürel, manevi, idealist yaklaşımların harmanlanması olarak da tanımlanabilir.

Normatif ekonominin veya siyasetin değer yargılarını önemseydiği doğrudur, ama bu, “akılcı” olmayan anlamına gelmez. Normatif politik de rasyonel ve sebepsel zeminde yükselmek durumundadır. Siyasetçilerin değer yargıları, inançları, gelenekleri, kültürü ve ilkeleri çizgisinde yürümesi, bu değerlere uygun politik tavırlar takınabilmesi normatif politikasının ana hatlarını oluşturur.

Normatiflikten uzaklaşma iki olumsuz sonuç doğurabilir:

1. Ahlaki değerlerden uzaklaşarak suistimal ve yozlaşmaya dönüşme.
2. Uygulayıcıların değer dünyalarından koparak, özel karakterini kaybetme.

Bu yüzden yolsuzluk ve rant dağıtım sistemine dönüşmemek için ekonomi politikasının getireceği yaklaşım normatif unsurlar içermek durumundadır. Ekonomi sadece fizik, matematik gibi maddi ve değişmez kuralları olan bir dal olarak görülürse farklı ideolojilerin ekonomik perspektifleri ya da bu kurallar içinde birilerinin sebep olabilecekleri çürümeler gözardı edilebilir. Ekonomik alanın kendine mahsus kuralları elbette vardır. Piyasaya fazla para sürerseniz enflasyon oluşur ya da ithalat-ihracat dengesini tutturamazsanız cari açık altında ezilirsiniz. Ancak bu kurallar yanında farklı değer yargılarını ve hassasiyetleri merkeze alarak hareket eden, belli tercihlerle bu kuralları şekillendirerek kendine özgü ekonomik politikalar geliştiren yaklaşımlar da vardır. Ekonominin değişmez kuralları vardır, ama ekonominin normatif boyutu siyasî ideolojilerin perspektiflerine göre değişebilir.

Liberalizmin bireysel ve grupsal davranışların yönlendirilmesi ve ahlakiliğinin tartışılmasında kamu otoritesini devre dışı bırakması, zaman içinde tüm bu davranışların şekillenmesinde maneviyatçılığın, etik ve ahlakiliğın törpülenmesi gibi yanlış ve liberallerin de hedeflemedikleri bir sonuç doğurmuştur. Oysa liberallerin yaklaşımı ahlakiliği yadsımak değil, bireyselleştirmektir.

Ekonomi ve siyasetin normatif boyutlar taşıması, kamu otoritesinin bireylerin yaşam tarzları ve davranış alanlarında ahlak jandarmalığı yapması anlamını taşımamaktadır. Bu yüzden salt doktriner ve dayatmacı bir yönetim anlayışından bahsetmiyoruz.

Devletin din bekçiliği yapması başka bir şeydir, devleti yönetenlerin her türlü ahlaki norm ve değerden yoksun olmak yerine belli bir yönetim ahlakı geliştirmesi ve toplumun kültürel yapısı ve medeniyet birikimlerine uygun politikalar üretmesi başka bir şeydir.

Muhafazakâr partiler hem yolsuzluk ve yozlaşmaya karşı ahlakiliği önplana çıkarmakta, hem de devlet-toplum-birey ilişkilerinde adalet, fazilet, ortak iyi gibi değer ağırlıklı yaklaşımlar göstermektedir. Siyasetin değerden azade, ahlaki ölçütlerden bağımsız, toplumsal değer yargılarından kopuk işlenmesi başlı başına ve tüm sistemler için bir sorun olabilir, ancak muhafazakârlara göre siyasetin genel işleyişinde değer, ahlak, maneviyat daha ağırlıklı yer almalıdır. Muhafazakâr siyasetçilerin normatif öngörülleri ve kabul-

leri iktidar sürecinde toplumsal kabul ve kamu düzeninin temel parametreleri gerçeklerine uygun olarak anlam taşırlar. Parti politikaları ile kamu politikaları arasındaki uyum ve uygunluk partinin gelecek vizyonunu ve kabulünü de ortaya koyar.

Bu süreçte AK Parti'nin en büyük başarısı kendi politik hedefleriyle Türkiye'nin politik hedeflerini örtüştürme stratejisi izlemesi olmuştur. AK Parti'yi büyütecek veya küçültecek ne varsa, Türkiye'yi de rahatlatacak veya bunaltacak hususlardı. Bu yüzden Ak Parti'yi hedefinden saptırmak, bir anlamda Türkiye'yi hedeflerinden saptırmak anlamına gelecekti ki, bunu göze almak ancak sorumsuzca bir gözü karalık gerektirecekti. Avrupa Birliği politikalarından dünyaya açılma stratejisine ve ekonomik liberalleşme politikalarına kadar bir çok konuda AK Parti konjonktüre uygun politik tercihlerde bulundu. AK Parti'nin AB sürecini Medeniyetler İttifakı girişimiyle anlamlandırmaya çalışması reel politika ile normatif politika arasındaki ilişkiye örnek oluşturabilir.

Sonuç olarak AK Parti muhafazakâr demokrat kimlikle kendisine yeni bir siyasal kulvar açarak hem meşruiyet sorununu aşmış, hem de dünya genelinde kendisini anlamlandıracağı bir kimlik geliştirmiştir. AK Parti'nin muhafazakârlığın temel unsurlarını demokratik zeminde dönüşüme uğratma ve demokrat bir zihin üretme çabası, son dönemlerin en önemli siyasal hareketlerinden birinin modern demokratik sisteme entegrasyonu açısından anlamlıdır. Bu dönüşümün tek tek politik sorunlar karşısında nasıl bir tutum geliştireceğini ve reel politika ile normatif politikayı nasıl örtüştüreceğini ise zaman gösterecektir.